

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark restaurerer sanddynemark og sørlig etablert sanddynemark i Tønsberg og Færder kommuner ved å bekjempe den fremmede arten rynkerose (*Rosa rugosa*).

I følge § 7 i naturmangfoldloven skal «*prinsippene i §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet, herunder når et forvaltningsorgan tildeler tilskudd, og ved forvaltning av fast eiendom. Vurderingen etter første punktum skal fremgå av beslutningen.*»

Under følger en vurdering av de planlagte tiltakene i henhold til naturmangfoldlovens §§ 8-12.

§ 8 Kunnskapsgrunnlaget

Sanddynemark og sørlig etablert sanddynemark er to naturtyper som er valgt ut i oppfølgingsplanen for trua natur, og Statsforvalteren har som oppdrag å sikre at nødvendige tiltak for trua arter og naturtyper som inngår i denne planen skal gis særlig prioritet. Ifølge faggrunnlag for sanddynemark (2011) er sanddynemark og sørlig etablert sanddynemark leveområder for en rekke truede og sjeldne arter, spesielt innen gruppene karplanter, sopp og insekter. Sanddynemark er vurdert som sårbar (VU) på rødlista for trua naturtyper 2018, og sørlig etablert sanddynemark er vurdert som sterkt truet (EN). Gjengroing av fremmede arter er en av påvirkningsfaktorene som truer begge naturtypene, og rynkerose er en av de fremmede artene som har størst påvirkning. Rynkerose er en innført planteart som opprinnelig vokser i Øst-Asia. Den er mye plantet i hager, på strender og langs veganlegg og liknende, da den både har velduftende og vakre blomster, er rasktvoksende og tåler salt godt. Den sprer seg lett, både med frø og med fragmenter av røtter og utgjør en særlig trussel på sand og grusstrender der den fortrenger annen vegetasjon og fører til strukturendringer. Dette gjør at truede og sjeldne arter av blant annet planter, insekter og andre grupper mister sine leveområder.

Arten er oppført på den nasjonale fremmedartslista i kategorien «svært høy risiko». Les mer om dette her: <https://artsdatabanken.no/lister/fremmedartslista/2023/552>.

Det er forbud mot import, planting, salg og spredning av rynkerose ihht. forskrift om fremmede organismer.

De utvalgte områdene med sanddynemark i Tønsberg og Færder er Skalle voldstranda (NINFP2110042488), Ringshaugbukta (NINFP2110043471), Ringshaugstranda (Furulund nord, NINFP2010038278), Nordby øst (NINFP2010038290), Torgersøya (NINFP2410157231), Lilleskagen (NIN5K2410197029, NIN5K2410198725 mfl.), Dramsås og Lagmanssund (NINFP2110008663, NINFP2110009034). I noen av områdene er forekomster i nærliggende naturtyper tatt med for å hindre ny spredning inn i tiltaksområdet. Statsforvalteren har i 2025 bestilt en tiltaksplan for å ivareta arts mangfold tilknyttet sanddynemark og semi-naturlig eng i Tønsberg kommune, som inkluderer områder fra Karlsvikodden til Torgersøya. Planen er ikke ferdigstilt, men tiltakene som er beskrevet her vil bidra til å ivareta deler av de økologiske funksjonsområdene som er inkludert i planen.

Trua arter som er knyttet til sanddynemark i Vestfold og Telemark er blant annet strandtorn (EN), kubjelle (EN), strandmaurløve (EN), sodaurt (VU), sandvoksmott (EN) og storbladskjærrerbie (CR) m.fl. Flere av disse artene er registrert på lokalitetene hvor det er planlagt tiltak mot rynkerose. På Skalle voldstranda er det registrert rødlistede arter som sandvoksmott (EN), sodaurt (VU), *Protapion varipes* (NT) sølvmelde (NT), beltevæpnerhatt (NT). På Ringshaugstranda er det registrert bl. annet sommersandbie (NT), hårseigsopp (NT) og strandkveke (NT), i tillegg til taregråedderkopp (EN), som er knyttet til tangvoller langs stranda. Langs nordby øst er det

funnet strandbete (NT), hårseigsopp (NT) og sølvmelde (NT), taregråedderkopp (EN) og strandsnyltetråd (NT). På Torgersøya er det registrert storbladskjærrerbie (CR), og det er også store forekomster av kubjelle (EN) her. Lilleskagen i Færder er kjent som levested for den sterkt trua (EN) strandmaurløven, som er ett av svært få steder hvor denne arten fremdeles finnes. I 2025 ble strandmaurløve kartlagt på ny i Lilleskagen, og nye forekomster av arten ble registrert nær tiltaksområdene. På lokaliteten Lagmannsund/Dramsås er det ikke registrert noen rødlistede arter i tiltaksområdet, men både sodaurt (NT) og kubjelle (EN) er registrert et stykke lengre sør. Mange insekter som lever i sanddynemark, og særlig villbiene, er avhengige av åpne sandområder til reirplasser, men de trenger også blomstrende planter i nærheten for å samle pollen og nektar. Det er derfor viktig å ivareta både de åpne sandområdene i dynene, men også de blomsterrike arealene i bakkant av dynene. Fjerning av rynkerose i slike områder er derfor høyt prioritert.

På de fleste av lokalitetene er det også registrert en rekke truede fuglearter, som lomvi (CR), hettemåke (CR), krykkje (EN), ærfugl (VU), fiskemåke (VU) svartand (VU) og dverglo (VU) m.fl. Ingen av disse artene opptrer i busker og kratt, og skjermingseffekten av rynkerosebusker fra bakenforliggende forstyrrelser vurderes som liten/ikke relevant. Sanddynemark er generelt artsfattige biotoper for hekkende fugler, men noen av områdene kan fungere som rasteområder for en del fuglearter. Det kan være at noen arter velger å hekke i busker av blant annet rynkerose, der det ikke er andre hjemmehørende busker tilgjengelige. Dette gjelder arter som blant annet grønnfink (VU), tornirisk (LC), stillits (LC), tornsanger (LC) og en rekke andre LC-arter. Vi anser at tilgang på aktuelle hekkplasser (tette busker) i liten eller ingen grad er en begrensende faktor for disse bestandene nasjonalt eller regionalt. For grønnfink oppgir Artsdatabanken at en sykdomsepidemi er antatt å være hovedårsaken til bestandsnedgang. Fjerning av rynkerosekratt vil ha svært liten påvirkning på bestandene av de nevnte artene, regionalt og nasjonalt. Bortfall av enkelte potensielle hekkplasser lokalt for f.eks. grønnfink anses å være en akseptabel effekt av tiltaket, som for øvrig vil gagne mange høyt rødlistede arter knyttet til sanddynemark.

Nyper av rynkerose spises for øvrig i stor utstrekning av blant annet grønnfink. Det er sannsynlig at dette fører til spredning av rynkerose. Bortfall av nyper som næringskilde til fugler anses ikke å være av betydning for bestandene av de aktuelle fugleartene. Fjerning av nyper som mulig næringskilde er derimot en ønsket effekt av tiltaket, for å begrense spredningen av rynkerose.

§ 9 føre-var-prinsippet

Rynkerose er bortimot umulig å bli kvitt ved nedklipping eller beskjæring. Den responderer på beskjæring ved å spre rotutløpere, slik at planten får mange nye sideskudd og øker i arealmessig utbredelse. Oppgraving er også utfordrende, da kun små, gjenværende rotfragmenter gir opphav til nye planter, og selve oppgravingen kan føre til erosjon og destabilisering av sanddynene. Ved kjemisk behandling benyttes glyfosat og klebemiddel med ryggståkesprøyte, som gir god treffsikkerhet slik at omkringliggende vegetasjon ikke berøres. Statsforvalteren har god erfaring med denne metodikken gjennom liknende prosjekter på Jomfruland i Kragerø. Glyfosat er et av de mest anvendte ugressmidlene i verden og Norge, og er et effektivt middel mot rynkerose. Det binder seg lite til jord og inaktiveres fort. Ifølge mattilsynet konkluderte EFSA (europiske myndighet for næringsmiddeltrygghet) i 2023 at glyfosat har en lav risiko for uakseptable effekter i fugler, bier, leddyr, jordlevende arter, og for arter som lever i vann. Ved bruk av spredningsreducerende tiltak, samt at det tas hensyn til vindforhold og nedbør før sprøyting utføres mener vi at risikoen for negative effekter på andre arter ved bruk av denne

bekjempelsesmetoden er innenfor en akseptabel grense. Føre-var-prinsippet i § 9 tillegges derved mindre vekt i denne vurderingen.

§ 10 om samlet belastning

For noen av lokalitetene er det relativt store forekomster av rynkerose, i disse områdene vil den samlede belastningen av tiltakene på økosystemet være noe større enn der det er mindre forekomster. Men all erfaring tilsier at rynkeroseforekomstene vil fortsette å spre seg og øke i omfang. Det vil si at dersom vi ikke setter i gang tiltak nå vil den samlede belastningen av gjengroing med rynkerose på økosystemet sannsynligvis bli mye større – da dette vil føre til en kraftig degradering av naturtypene og leveområdene for de truede artene som er listet opp i kunnskapsgrunnlaget. Fjerning av rynkerose forventes å bidra til å restaurere arealer med «sørlig etablert sanddynemark» (rødlistet som EN), og de restaurerte arealene forventes å kunne bli aktuelt habitat for mange av rødlisteartene nevnt over. Målet med tiltaket er altså ikke bare fjerning av rynkerose i seg selv, men også å øke bestandene av de rødlistede artene knytta til sanddynemark. Samlet påvirkning på naturmangfoldet forventes derfor å bli positiv totalt sett jfr. nml § 10.

Hensyn til eventuell sandflukt

Tiltakene mot rynkerose vil ta tid, og det er lite sannsynlig at store mengder vil forsvinne i løpet av en sesong med tiltak. Det vil derfor være liten risiko for sandflukt i de områdene der rynkerosen bekjempes. Det legges opp til at det vil skje en naturlig revegetering av områdene med arter som allerede finnes der (som marehalm, strandrug og kveke), og som har dype rotsystemer som bidrar til å binde sanden. Men tiltaksområdene vil bli holdt under oppsyn og det vil bli vurdert tiltak mot sandflukt dersom det ser ut til å bli et større problem enn forventet.

Hensyn til hekkende fugl.

Det er begrenset med fugler som hekker i rynkerosekratt, men det kan være tilfeller hvor slike forekomster brukes som hekkeareal for noen fugler. Tiltaket utføres utenfor hekketiden og det er bare busker at rynkerose som fjernes, andre hjemmehørende busker vil fortsatt være tilgjengelig for hekkende fugl. Selv om fjerningen av rynkerose vil føre til at noen områder vil ha mindre buskvegetasjon mener vi at påvirkningen på hekkende fugl vil være liten, da det er mye tilgjengelig buskvegetasjon på andre nærliggende områder.

§ 11 om kostnader ved miljøforringelse og § 12 om miljøforsvarlige teknikker

I henhold til § 12 skal det brukes miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder og tiltakshaver skal dekke kostnader ved en eventuell miljøforringelse jf. § 11. Bekjempelsen gjennomføres ved bruk av kjent metodikk og det gjøres flere tiltak for å redusere skader på naturmangfoldet. Store busker kuttes ned for å redusere mengden sprøytemiddel som brukes. Det er satt krav om bruk av personell med god botanisk kompetanse og sprøytesertifikat og tiltakene må utføres i henhold til forskrift om plantevernmidler §§ 19-23. Utstyr som øker treffsikkerheten (som klebemiddel og dyser som lager store tunge dråper) skal tas i bruk, og det skal tas hensyn til vindforhold og nedbør før sprøyting utføres. Ved utførelsen settes det opp sperrebånd og informasjon på stedet. Døde plantedeler skjæres senere ned og destrueres på egnet måte. Vi mener kravene til bruk av miljøforsvarlige teknikker er ivaretatt med disse hensynene, og at det er lav risiko for miljøforringelse.

Tiltakene utføres på kommunal grunn og i samarbeid med kommunene, som stiller seg positive til at bekjempelsen utføres. Det er Statsforvalteren som er ansvarlig myndighet for bekjempelsen. Midler til konkrete tiltak bevilges over Klima- og miljødepartementets budsjett.